

VZDELÁVANIE ZAMESTNANCOV PROSTREDNÍCTVOM REŠPEKTOVANIA UČEBNÝCH ŠTÝLOV

EMPLOYEES EDUCATION BY WAY OF TRAINING STYLE AUTHORITY

Alexandra ARENDÁŠOVÁ, Zuzana LENHARDTOVÁ

Autori: **Ing. Alexandra Arendášová, PhD., Ing. Zuzana Lenhardtová**
Pracovisko: **Ústav priemyselného inžinierstva, manažmentu a kvality,
Materiálovotechnologická fakulta STU**
Adresa: **Paulínska 16, 917 24 Trnava**
Telefón: **+421 33 5511032**
E-mail: **alexandra.arendasova@stuba.sk, zuzana.lenhardtova@stuba.sk**

Abstract

Kvalitu vzdelávania môže zvýšiť ak lektor a účastník poznajú problematiku učebných štýlov. V príspevku popisujeme typológiu učebných štýlov používaných v tréningovej aktivite. Venujeme sa aj vzdelávaniu zamestnancov podľa D. A. Kolba, ktoré je v praxi najčastejšie využívané. V závere sa venujeme učebným štýlom podľa zmyslových preferencií a podľa druhov inteligencie.

Quality education can be increase if lecturer and participant knows educational style problem. In the article described typology of educational style in training activity that is used. The employees' education according to D. A. Kolb which is the best exploitation in practice is discussed. The educational styles according to sense preferences and according to intelligence type are discussed at the close.

Key words

učebné štýly, tréningová aktivita, tréner, účastník, kolbov cyklus učenia, VARK

educational style, training activity, trainer, participant, Kolb Learning Cycle, VARK

Úvod

Spoločnosti, ktoré nechcú zaniknúť a chcú sa udržať na vrchole musia svojich zamestnancov vzdelávať. Kvalitu vzdelávania zamestnancov môže okrem odborne zostaveného tréningového programu výrazne zvýšiť poznanie problematiky učebných štýlov trénerom. Je dôležité, aby každý tréner uvedenú problematiku ovládal a v tréningovej aktivite tento poznatok uplatňoval. Z množstva teórií o učebných štýloch sme vybrali tie, ktoré podľa nášho názoru je možné kedykoľvek aplikovať pri realizácii tréningov v podmienkach našich priemyselných podnikov.

Kognitívny a učebný štýl v procese vzdelávania zamestnancov

Dnešné vzdelávanie zamestnancov stavia pred trénerov veľmi náročné a často krát i absolútne nečakané úlohy ako zo strany zadávateľa tak aj zo strany účastníkov. Tréner pred príchodom na tréningovú aktivitu pozná základné údaje o budúcich účastníkoch, ale nepozná akým spôsobom si osvojujú informácie. Na základe uvedeného je dôležité ozrejmiť problematiku kognitívneho a učebného štýlu ako základného predpokladu k efektívnej realizácii tréningovej aktivity.

Kognitívny štýl je spôsob, ktorý človek preferuje pri prijímaní a spracúvaní informácií. Je prevažne vrodený, ťažko sa mení a je len v minimálnej miere viazaný na obsah. [6]

Učebný štýl je súhrn postupov, ktoré človek v určitom období pri vzdelávaní preferuje. Vyvíja sa z vrodeného základu, ale v priebehu života sa mení a zdokonaľuje. Učebný štýl môže človeku pomáhať dosahovať dobré výsledky pri osvojovaní určitých typov informácií a v určitej vzdelávacej situácii (požiadavky trénera, vplyv účastníkov a pod.). Na druhej strane mu môže komplikovať dosahovanie dobrých výsledkov pri osvojovaní iných informácií, v inej vzdelávacej situácii (kedy by mu pomohol iný učebný štýl). V bežnom živote si človek svoje štýly učenia spravidla neuvedomuje, systematicky ich neanalyzuje, premyslene nezlepšuje. Javia sa mu ako postupy samozrejme, bežné, na ktoré si zvykol, a ktoré mu vyhovujú a ktoré často považuje za optimálne. Učebné štýly možno diagnostikovať a meniť. Meniť ich nie je jednoduché a môže ich meniť buď človek sám alebo s pomocou sociálneho okolia (tréneri, účastníci, rodičia a pod.).

Dunn, R a Dunn, K. pre oblasť vzdelávania výstižne popísali súčasný stav poznania problematiky učebných štýlov, ktoré v rámci vzdelávania zamestnancov možno charakterizovať nasledovne:

1. Pojem učebný štýl je zložitý konštrukt, ktorého obsah sa vyvíja, obohacuje.
2. Každý účastník je jedinečný, môže sa učiť a má svoj individuálny učebný štýl.
3. Mal by byť rešpektovaný individuálny učebný štýl každého účastníka.
4. Učebný štýl je funkciou dedičnosti a skúseností (prostredia), má svoje silné, ale aj slabé stránky, vyvíja sa individuálne v priebehu celého života.
5. Rešpektovanie učebných štýlov vo vzdelávaní zamestnancov zefektívňuje učebné výsledky účastníka, jeho sebadôveru a postoje k vzdelávaniu.
6. Učebný štýl je kombináciou afektívnej, kognitívnej, environmentálnej a fyziologickej zložky každého účastníka a charakterizuje, ako sa účastník učí.
7. Základom každého učebného štýlu je individuálne spracovávanie informácií (kognícia) a môže sa v priebehu času zlepšovať.
8. Účastník, ktorý sa zúčastňuje tréningovej aktivity, by mal poznať svoj učebný štýl a mal by poznať problematiku učebných štýlov.
9. Kvalitný tréningový manuál a kvalitný priebeh tréningovej aktivity rešpektujú učebné štýly účastníkov.
10. Kvalitní tréneri pravidelne monitorujú svoje vzdelávacie postupy, snažia sa ich zladit' s učebnými štýlmi každého ich účastníka.
11. Každý vzdelávaný má mať právo, aby tréningová aktivita zodpovedala jeho učebnému štýlu, aby získal od trénera odporúčania, ako sa má efektívne učiť.
12. Zavádzanie problematiky učebných štýlov do oblasti vzdelávania zamestnancov by malo rešpektovať profesijnú etiku.
13. Každá inštitúcia pre vzdelávanie trénerov by mala mať najmenej dvoch kvalifikovaných pracovníkov pre výcvik trénerov v problematike učebných štýlov.

Typológia učebných štýlov a vzdelávanie zamestnancov

Za efektívne vzdelávanie sa považuje také, kde je možné si prežiť (vyskúšať) nové poznatky, postupy, techniky v praxi. Podľa uvedeného je preto potrebné poznať kritériá delenia učebných a kognitívnych štýlov. Zatiaľ neexistuje teória, ktorá by na základe metaanalýzy existujúcich typológií, pohľad na problematiku učebných štýlov zovšeobecnila a ktorá by bola akceptovaná väčšinou odborníkov. Vo všeobecnosti, v rámci realizácie tréningovej aktivity je najčastejšie uplatňovaný učebný štýl podľa D. A. Kolba. Tréneri by však nemali zabúdať, že existujú aj ďalšie učebné štýly ako je VARK alebo učebný štýl podľa prevažujúcich druhov inteligencie, ktoré je potrebné rešpektovať.

Učebné štýly podľa D. A. Kolba

Podľa amerického psychológa D. A. Kolba, predstaviteľa tzv. skúsenostnej psychológie, sa účastníci v procese vzdelávania líšia najmä dvoma prístupmi:

- a) spôsobom, ako vnímajú realitu (ako prijímajú informácie),
- b) spôsobom, ako spracúvajú informácie.

Pri vnímaní – prijímaní informácií, reagovaní na nové podnety existujú u účastníkov dva extrémny:

1. **Prijímanie informácií v konkrétnej podobe**, zmyslami (napr. ohmatanie nových vecí, ich ovoniavanie, prezeranie, ...) a pocitmi, zážitkami (je to pekné, príjemné, ...), t. j. na základe **konkrétnych skúseností**. Tento spôsob prijímania informácií je typický pre účastníkov, ktorí **reagujú intuitívne**.
2. **Prijímanie informácií v abstraktnej podobe**. Účastníci tréningovej aktivity na novú situáciu reagujú tým, že sa snažia vniknúť do jej podstaty, analyzujú čo sa stalo, abstrahujú, hodnotia novú skúsenosť; reagujú **logicky** – na základe logickej úvahy, myslenia.

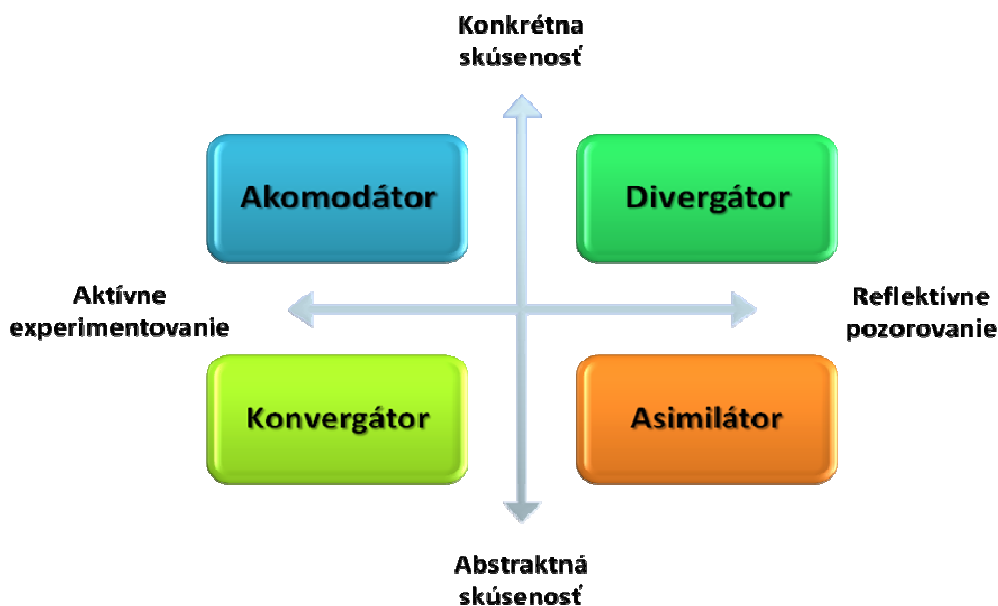
Oba spôsoby reagovania sú zásadne odlišné, oba majú svoje prednosti i nedostatky, ale čo je dôležité, oba sú potrebné a vzájomne sa dopĺňajú.

Pri spracúvaní nových informácií sú opäť dva extrémny:

1. Niektorí účastníci tréningovej aktivity najprv nové veci, informácie pozorujú, dívajú sa na ne, počúvajú, vyčkávajú, rozhodujú sa. Spracúvajú informáciu **reflexívne** (premýšľajú, uvažujú o nej) pomaly, porovnávajú ju so skúsenosťou, hodnotia ju. Pre týchto účastníkov je typické **reflektívne pozorovanie** (pozorovanie spojené s premýšľaním, uvažovaním), t.j. **abstraktná konceptualizácia**.
2. Iní účastníci tréningovej aktivity potrebujú s novou vecou manipulovať, vykonávať materiálnu činnosť. Reagujú okamžite a novú vec si chcú vyskúšať sami vlastnými rukami či nohami. Pre týchto účastníkov sú typické: *aktivita, činnosť, manipulácia, experimentovanie*.

Oba tieto spôsoby spracúvania informácií sú tiež potrebné a majú sa dopĺňať.

Kolb vytvoril kombináciou dvoch spôsobov prijímania informácií (v *konkrétnej* alebo *abstraktnej* podobe) a dvoch spôsobov spracovania informácií (pozorovanie spojené s premýšľaním – *reflektívne pozorovanie* alebo aktivita, činnosť – *aktívne experimentovanie*). V praxi je táto kombinácia známa ako štvorkvadrantový model, ktorý zobrazuje spôsoby, ktorými človek prijíma a spracováva informácie (obr. 1).

Obr. 1. Kolbov cyklus [4]

Učebné štýly klasifikované podľa zmyslových preferencií

Účastníci tréningovej aktivity sa odlišujú aj tým, ktoré zmysly pri prijímaní informácií, pri vzdelávaní prednostne uplatňujú (preferujú). Jedni si lepšie osvojujú informácie počúvaním iných, iní čítaním, ďalší prezeraním obrázkov, grafov, schém a ďalší manipuláciou s technikou či pomôckami (ohmatávaním, pohybovaním nimi). Jedna z klasifikácií (delenia, typológií) učebných štýlov podľa zmyslových preferencií sa označuje akronymom **VARK**, čo je skratka pozostávajúca z prvých písmen anglických slov. *Ide o nasledovné charakteristiky:*

- **V** = visual (vizuálny – zrakový),
- **A** = aural (auditívny – sluchový),
- **R** = read/write (čítať písať – verbálny, slovný),
- **K** = kinestetický (pohybový).

Podľa klasifikácie učebných štýlov VARK existujú teda 4 učebné štýly (podľa nášho názoru ide skôr o kognitívne štýly). *Hovoríme o nasledovnom:*

- vizuálny – neverbálny (zrakovo – obrazový),
- auditívny (aurálny, sluchový),
- vizuálny – verbálny (zrakovo – slovný),
- kinestetický (pohybový) učebný štýl. [2]

Učebné štýly podľa prevažujúcich druhov inteligencie

Každý z nás má všetky druhy inteligencie, ale niektoré (obyčajne 2 až 3) bývajú viac rozvinuté ako iné (v dôsledku dedičnosti a prostredia). Každý druh inteligencie sa dá rozvíjať, zdokonaľovať. Neexistujú dvaja účastníci (dokonca ani jednovaječné dvojčatá), ktoré by mali zhodnú štruktúru inteligencie. [3]

Podľa prevažujúcich druhov inteligencie rozlišujeme tieto druhy učebných štýlov, ktoré stručne charakterizujeme:

- **Lingvistický (jazykový, rečový, verbálny) učebný štýl** – účastník, u ktorého dominuje lingvistický učebný štýl (lingvistická inteligencia), rád a dobre číta, píše a hovorí, dobre chápe význam slov. Dobre si pamätá mená, názvy, dátumy, bežné veci.
- **Logicko – matematický učebný štýl** - účastník, u ktorého dominuje logicko-matematický učebný štýl (logicko-matematická inteligencia), má rád prácu s číslami, riešenie problémov, experimenty, hľadanie riešení, meranie, kvantifikovanie vecí a javov, ich analýzu a kategorizáciu.
- **Priestorový (vizuálny) učebný štýl** – účastník, u ktorého dominuje priestorový učebný štýl (priestorová inteligencia), má rád kreslenie, projektovanie, konštruovanie, navrhovanie, prezeranie obrázkov, sledovanie filmu, videa.
- **Telesnekinestetický (fyzický, pohybový) učebný štýl** – účastník, u ktorého dominuje telesnekinestetický pohybový štýl, má rád prácu a tvorbu vlastnými rukami, činnosť, neustály pohyb, dotýkanie sa vecí, manipuláciu, experimentovanie s nimi.
- **Muzikálny (hudobný) učebný štýl** - účastník, u ktorého dominuje muzikálny učebný štýl (muzikálna inteligencia), má v sebe prirodzený zmysel pre rytmus. Dobre rozlišuje rôzne zvuky, reprodukuje rôzne melódie a rytmy.
- **Interpersonálny učebný štýl** - účastník, u ktorého dominuje interpersonálny učebný štýl (interpersonálna inteligencia), rád pracuje v skupine, rád rozpráva, má silne vyvinutú schopnosť empatie a schopnosť viesť iných.
- **Intrapersonálny učebný štýl** - účastník, u ktorého dominuje intrapersonálny učebný štýl (intrapersonálna inteligencia), rád pracuje sám, dokáže sa naučiť učivo samostatne, samostatne riešiť úlohy presadzuje vlastné záujmy.
- **Prírodný učebný štýl** - účastník, u ktorého dominuje prírodný učebný štýl (prírodná inteligencia), má rád prírodu, zvieratá, trávenie voľného času na čerstvom vzduchu prechádzkami, turistikou. Zaujíma sa o ekologické problémy, ochranu zvierat a prírody.

Z uvedenej typológie je trénermi najviac obľúbený Kolbov cyklus. Podľa skúseností môžeme povedať, že je aj účastníkom často krát predstavovaný a vysvetľovaný. Na druhej strane pri otázke trénerov na účastníkov, či poznajú svoj učebný štýl, resp. štýl osvojovania informácií dostávajú zápornú odpoveď. Veľmi zaujímavým prístupom k osvojovaniu informácií je učebný štýl VARK, prostredníctvom ktorého vie tréner voliť prislúchajúce metódy učenia.

Záver

Príspevkom sme sa snažili poukázať, že pri tréningovej aktivite môže tréner používať rôzne učebné štýly. To ktorý učebný štýl tréner zvolí závisí na cieľoch tréningovej aktivity, súčasne na jej obsahu, schopnostiach účastníkov a vedomostiach trénera. Je dôležité, aby kvalita poskytnutej služby zodpovedala konkrétnemu dopytu spotrebiteľov, v našom prípade účastníkom tréningovej aktivity a aj zamestnávateľom, ktorí takto získané vedomosti a zručnosti môžu využívať v prospech podniku. Poznanie problematiky učebných štýlov trénermi a jej aplikácia vo vzdelávaní zamestnancov, môže zvýšiť kvalitu samotného vzdelávacieho procesu.

Zoznam bibliografických odkazov:

- [1] DUNN, R., DUNN, K. Our Philosophy and Mission. In: *Learning Styles Network* [online]. [cit. 2002-02-5]. Dostupné na internete: <<http://www.learningstyles.net/n7html>>.

- [2] FLEMING, N. The VARK Questionnaire [online]. [cit. 2002-01-30]. Dostupné na internete: <<http://www.vark-learn.com/questionnaire.htm>>.
- [3] GARDNER, H. Are there Additional Intelligences? The case for Naturalist, Spiritual, and Existential Intelligences. In KANE, J. (Ed.): *Education, Information and Transformation*. Englewood Cliffs, N.J. : Prentice Hall, 1999.
- [4] KOLB, D. A. *Experiential Learning: Experience as the Source of Learning and Development*. Englewood Cliffs, NJ: Prentice Hall, 1984.
- [5] MIHOK, J., JAHNÁTEK, Ľ. Strategický krízový manažment. In *Strategický manažment v praxi manažéra*. Trnava: Tripsof, 2007. ISBN 978-80-89291-04-5
- [6] TUREK, I. *Inovácie v didaktike*. Bratislava: MC, 2004. ISBN 80-8052-188-3